

VAQIF HƏSƏNOV
AMEA-nın dissertantı
E-mail: vaqif-hasanov@mail.ru

ELM VƏ TEXNOLOGİYANIN İNKİŞAFINDA HEYDƏR ƏLİYEV FONDUNUN ROLU

Açar sözlər. Heydər Əliyev Fondu, M. Əliyeva, YUNESKO və İSESKO

Ключевые слова. Фонд Гейдара Алиева, М.Алиева, ЮНЕСКО, ИСЕСКО

Key words. Foundation of Heydar Aliyev, M.Aliyeva, UNESCO and İSESKO

Hazırda bəşəriyyət elə bir inkişaf səviyyəsinə çatmışdır ki, hər hansı bir ölkədə savadsızlıq, elmi biliklərin zəif inkişafı sivil dünyaya üçün real təhlükə hesab edilir. Cəmiyyətin yüksək elmi səviyyəsi milli inkişafda stimulyerici amil olaraq iqtisadi tərəqqiyə, demokratikləşmə və insan hüquqlarının etibarlı təminatına yol açır. Elmin və maarifin dəstəklənməsi müasir dövrdə təkcə dövlətin deyil, həm də bütün ictimai təşkilatların qarşısında duran ən ümdə məsələlərdən biridir.

Yarandığı gündən Azərbaycan Respublikasının maddi-mənəvi həyatının bütün istiqamətlərini inkişaf etdirməyi prioritet məsələ kimi qarşısına qoyan Heydər Əliyev fondu, bu sahələr üzrə konkret addımlar atmışdır. Fondun əsas məqsədlərindən birini respublikada elm və texnologiyanın inkişaf etdirilməsi, elmi biliklərin və texnologiyanın sürətlə inkişaf etdiyi bir dövrdə Azərbaycanın bu inkişafda ayaqlaşmasını təmin etmək təşkil edir. Fondun xətt ilə görülən işlər, ilk növbədə ümumbəşəri və milli idealların cəmiyyətdə daha da möhkəmlənərək ictimai şüura hakim kəsliməsinə, fərqli sivilizasiyaların dialoquna, keçmişlə gələcək arasında körpü salınmasına, insanlara xeyirxahlıq, insanpərvərlik və nəciblik kimi ali dəyərlərin əxz edilməsinə yönəldilmişdir [1].

Müasir sivil dünyada savadlılıq anlayışı təkcə oxuyub-yazma bacarığı ilə məhdudlaşmır. Belə ki, hazırkı sürətli texnoloji inkişaf, qloballaşma fonunda informasiya cəmiyyətinin yaranması hər bir fərddən müəyyən təcrübi və idraki qabiliyyətlər tələb edir. Müasir dünyada istənilən elm sahəsinin təmsilçisi üçün müəyyən texnoloji biliyə, kompüter vərdişlərinə, informasiyanı almaq, emal və şərh etmək, ünsiyyət yaratmaq kimi bacarıqlara malik olmaq əsas şərtlərdəndir. Hazırda cəmiyyət həyatının elə bir sahəsi yoxdur ki, informasiya texnologiyaları oraya sirayət etməsin. İnformasiya texnologiyalarından ən müxtəlif sahələrdə-elmdən tutmuş aqrar sahəyə qədər geniş sferada istifadə edilir. Elm və texnologiyanın nailiyyətlərinin praktiki həyata tətbiq edilməsi cəmiyyətin inkişaf perspektivlərini daha da artırır.

Hazırkı dövrdə cəmiyyətdə informasiya və biliklərin rolu sürətlə dəyişərək daha çox əhəmiyyət kəsb edir. Bunu nəzərə alan Azərbaycan dövləti, 2003-cü ildə “Azərbaycan respublikasında inkişaf naminə İKT-in tətbiqi və inkişaf etdirilməsinin milli strategiyası (İKTMS). 2003-2012-ci illər” [5] adlı strategiya və 2005-ci ildə isə “Azərbaycan respublikasında rabitə və İT inkişafı üzrə Dövlət Proqramı. 2005-2008-ci illər (Elektron Azərbaycan)” adlı dövlət proqramı qəbul etmişdir [2]. Beləliklə, son illər informasiya cəmiyyətinin qurulması yolunda uğurlu addımlar atan Azərbaycan rastlaşdığı yeni tipli problemlərin çevik həll olunmasına çalışır.

Tarix və onun problemləri, №2 2013

Elm və texnologiyanın inkişaf etdirilməsi sahəsində hökumətin gördüyü tədbirlər Azərbaycanda ən nüfuzlu ictimai təşkilat olan Heydər Əliyev fondu və onun prezidenti Mehriban Əliyeva tərəfindən dəstəklənir. 2008-ci ilin iyun ayında Milli Məclisin deputatı, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, H. Əliyev fondunun prezidenti, Azərbaycanın birinci xanımı M.Əliyevanın təşəbbüsü ilə Bakıda YUNESKO-nun dünyada savadlılığının dəstəklənməsi üzrə “Avropada subregional çərçivədə savadlılıq problemlərinə baxış: tərəfdaşlıq əlaqələrinin qurulması və innovativ yanaşmaların tətbiqinə dəstək” mövzusunda regional konfransın keçirilməsi [3, 4] Azərbaycanın mühüm elm mərkəzlərindən birinə çevrilməsini göstərməklə yanaşı, fondun bu sahəni inkişaf etdirmək üçün göstədiyi cəhdləri də əyani şəkildə göstərir.

Bütün sivilizasiyalar üçün başlıca mənəvi keyfiyyət hesab edilən xeyirxahlıq prinsipi özündə həm də Azərbaycan xalqının milli mədəniyyətinin əsas tərkib hissəsini ehtiva etməkdədir. Bu baxımdan, H. Əliyev fondu və onun prezidentinin nəcib və xeyirxah fəaliyyəti milli ənənələrimizin dirçəldilməsi yolunda mühüm addım olmaqla, həm də digər dövlət qurumları, ictimai təşkilatlar, həmçinin ayrı-ayrı şəxslər üçün örnək ola bilər.

Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində belə zəif, müdafiəsiz və köməyə ehtiyacı olan insanlara rast gəlinir. Belə insanlara kömək etmək, onların sosial müdafiəsini təmin etməklə yanaşı, müasir inkişaf ayaqlaşmalarına yardımçı olmaq H.Əliyev fondunun çoxşaxəli fəaliyyət istiqamətlərindən birini təşkil edir. H.Əliyev fondunun prezidenti, artıq öz xeyirxah əməlləri ilə cəmiyyətdə yüksək nüfuz sahibinə çevrilmiş M.Əliyeva Azər Taca verdiyi müsahibəsində xeyirxahlıq anlayışının fəlsəfi-nəzəri mahiyyətini açmış, onun doğuran sosial-psixoloji amilləri şərh etmişdir. Mehriban xanımın sözlərinə görə, müasir dövrdə xeyriyyəçilik məfhumu daha geniş mənə daşıyaraq, cəmiyyətin rifahı naminə təmənnasız könüllü fəaliyyəti əhatə edir. Bu fəaliyyət həm konkret fərdlərə və zəif müdafiə olunan qruplara, həm də ictimai həyatın müxtəlif sahələrinin-təhsilin, elmin, mədəniyyətin, incəsənətin inkişafının dəstəklənməsinə yönəldilə bilər [8, 4]. 2005-ci il iyulun 22-də “Azərbaycan” portalının mərasimində açılış nitqində Mehriban xanım Heydər Əliyev Fondunun məqsəd və məramını dəqiq göstərərək bildirmişdir: “Yarıma ehtiyacı olan hər bir insana qayğı və diqqət Heydər Əliyev Fondunun əsas vəzifələrindən biridir” [4, 1].

Təsadüfi deyildir ki, istər elm, texnologiya, istərsə də digər sahələr olsun, bu fikir fondun fəaliyyətinin ana xəttini təşkil edir. Məlumdur ki, ölkəmizin ictimai həyatında, sosial problemlərin həllində çox fəal iştirak edən Heydər Əliyev Fondunun əsas məqsədlərindən biri də xüsusi qayğıya ehtiyacı olan insanlara kömək göstərmək, onların sağlamlığını mühafizə etmək, sosial problemlərini həll etməkdir. Fondun prezidenti Mehriban xanım öz missiyasını konkret olaraq belə ifadə etmişdir: “Mən konkret iş görmək, konkret insanlara kömək etmək istəyirəm” [5, 2].

Azərbaycanın əlil vətəndaşlarının ictimai həyatda iştiraklarının təmin edilməsinin mühüm bir göstəricisi, onların müasir informasiya texnologiyalarının imkanlarında istifadə etmələrinə şərait yaratmaqdır. H.Əliyev fondu yarandığı ilk günlərdən bu xeyirxah və nəcib məqsədi uğurlu şəkildə həyata keçirməyə başlamışdır. Belə ki, 2005-ci il dekabrın 9-da BMT-nin İnkişaf Proqramı ilə Heydər Əliyev Fondu arasında görmə qabiliyyətini itirmiş və görmə qabiliyyəti zəif olan insanlar üçün informasiya kommunikasiya texnologiyalarına çıxışın təmin edilməsinə dair əməkdaşlıq sazişi və layihə sənədi imzalanmışdır [6, 4].

Sənədləri Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban xanım Əliyeva və BMT-nin Azərbaycandakı rezident-əlaqələndiricisi Marko Borsotti imzalamışdılar.

Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva çıxışında Azərbaycanda 320 min əlil insanın yaşamasını, onlardan 40 mini kor və görmə qabiliyyəti zəif olan şəxslərin olduğunu bildirərək qeyd etmişdir ki, layihə bu insanların həyata qoşulmasına, onların informasiya kommunikasiyaları vasitələri ilə bilik və məlumat əldə etmək imkanlarının genişləndirilməsinə, onların məşğulluğunun artırılmasına, ümumən bu insanların yaşayış tərzini yaxşılaşdırmağa xidmət edəcəkdir [6, 4].

Qeyd etmək lazımdır ki, imzalanan saziş layihələri BMT-nin "Minilliyin Bəyannaməsi"ndə dövlət və hökumət başçıları tərəfindən yeni texnologiyaların, xüsusilə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) hamı üçün təmin olunması barədə götürülmüş öhdəliyə və Azərbaycan hökumətinin İKT üzrə Milli Strategiyasına uyğun hazırlanmışdır. Fond bu layihəni üç mərhələdə həyata keçirməyi planlaşdırmışdır. Birinci mərhələdə kor və görmə qabiliyyəti zəif olan insanların İKT-yə ehtiyaclarını müəyyən etmək, onlar üçün rəqəmsal fərqi aradan qaldırılması üzrə ayrıca proqram layihəsi hazırlamaq, ikinci mərhələdə kor və görmə qabiliyyəti zəif olan uşaqlar üçün internat məktəbində model İKT sinfinin yaradılması, üçüncü mərhələdə audiokitabxanaların və təlim mərkəzlərinin yaradılması, kitabxana fondunun audioformata çevrilməsi üçün səsyzma studiyasının qurulması, bu studiyanın yardımı ilə mövcud kitabxanalarda Brayl şriftli və audiokitabların bərpası, internetə çıxış, informasiya texnologiya əsaslı təlim kursları, internetdə informasiyanın tapılması, əldə edilməsi kimi xidmətləri təmin edən kompüter mərkəzinin yaradılması, təlim kurslarında dərs deyəcək müəllimlərin, təlimçilərin hazırlığının həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur [1, 5]

Layihənin həyata keçirilməsi istiqamətində tezliklə əməli addımlar atılmış və uğurlu nəticələr əldə olunmuşdur. 2007-ci ildə Nərimanov rayonundakı kor və zəif görən uşaqlar üçün respublika internat məktəbində yenidən qurma işləri həyata keçirilmiş, əlil uşaqların İKT-yə çıxışı təmin edilmişdir. 2007-ci il martın 15-də Mehriban xanım Əliyeva "Görmə qabiliyyətini itirmiş və görmə qabiliyyəti zəif olan insanlar üçün informasiya kommunikasiya texnologiyalarına çıxışın təmin edilməsi" layihəsi çərçivəsində yenidən qurulmuş məktəbə baş çəkmiş və görülən işlərlə yaxından tanış olmuşdur. Yenidənqurma işləri nəticəsində geniş zal elektron kitabxana üçün uyğunlaşdırılmış, Almaniyada istehsalı olan 2 kompyuter dəsti alınıb quraşdırılmışdır. Bu kompyuterlər xüsusi olaraq kor və görmə qabiliyyəti zəif uşaqlar üçün hazırlanmış ən son model texnologiyadır. Uşaqlar üçün Model İKT sinfləri yaradılmış, proqram təminatı lokallaşdırılmış, internetə çıxışın təmin olunması və tədris-təlim proqramlarının hazırlanması, audio studiya və kitabxananın fəaliyyəti təmin edilmişdir [9, 2]. Müasir qurğuların köməyi ilə Brayl əlifbası ilə Azərbaycan, rus və ingilis dillərində olan istənilən kitabı kompyuterin yaddaşına köçürüb oxumaq, səsləndirib dinləmək mümkündür. Musiqiyə qulaq asmaq, internetə girmək, məktublaşmaq, 100 min səhifəlik materialı yaddaşda saxlamaq, sürətini çıxarmaq, SMS göndərmək, o cümlədən mobil telefonlara da mesaj göndərmək olur. Burada dərsliklər əldə edilib çap olunur.

Məktəbə həmin qurğularla işləməyi öyrədən bacarıqlı mütəxəssislərin cəlb edilməsi də təmin olunmuşdur. Fondun köməyi ilə xaricdən mütəxəssislər dəvət olunmuş, məşğələlər keçirilmiş, eyni zamanda yerli mütəxəssislər də Almaniyada olmuşlar. Bu sahədə aparılan işlər Respublika Korlar Cəmiyyəti ilə də uzlaşdırılır.

2005-ci il dekabrın 9-da BMT-nin İnkişaf Proqramı ilə Heydər Əliyev Fondu arasında görmə qabiliyyətini itirmiş və görmə qabiliyyəti zəif olan insanlar üçün informasiya kommunikasiya texnologiyalarına çıxışın təmin edilməsinə dair əməkdaşlıq sazişi çərçivəsində regional mərkəzlərin də istifadəyə verilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu məqsədlə Azərbaycanın qərb

Tarix və onun problemləri, №2 2013

regionun əsas mərkəzi olan Gəncə şəhərində və Naxçıvanda müvafiq mərkəzlərin yaradılıb istifadəyə verilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu məqsədlə Heydər Əliyev Fondu, Azərbaycan Respublikası Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi və BMT-nin İnkişaf Proqramının birgə layihəsi əsasında Məhdud Fiziki İmkanlı İnsanlar üçün Naxçıvan Regional İnformasiya Mərkəzi yaradılmışdır. 2010-cu il oktyabrın 5-də açılan regional mərkəzin açılış mərasimində prezident İ. Əliyev də iştirak etmişdir. Ən müasir texnologiyalarla təchiz olunmuş mərkəzdə oxu zalı, təlim-tədris mərkəzi, audiokitabxana, kitabxana fondunun audioformata çevrilməsi üçün səsyazma studiyası, internetə çıxış, internetdə informasiyanın tapılması, əldə edilməsi kimi xidmətləri təmin edən kompyuter mərkəzi yaradılmışdır.

Mərkəzdə hərəsində 24 kompyuter olan 2 kompyuter otağı və 12 kompyuterdən ibarət tədris otağı fəaliyyət göstərir. Kor və zəif görənlər üçün kompyuterlərə Brayl displeyi, "VideoLight" böyüdücü cihazı quraşdırılmışdır. Brayl displeyi görmə qabiliyyətini itirmiş insanların internetdən istifadə etməsinə tam şərait yaradır. Displeyin vasitəsilə istifadəçi həm monitordakı informasiyanı əldə edə bilər, həm də informasiyanı ora əlavə edə bilər. "VideoLight" böyüdücü cihazı avtomatik fokusa alan kameradan və stolüstü lampadan ibarətdir. Bu qurğu vasitəsilə istənilən informasiyanı lazımi qədər böyütmək olar. Kor və zəif görən insanlar "Kitab həvəskarı - kompakt" oxu maşınının imkanlarından istifadə edə bilərlər. Bu qurğunun vasitəsilə Azərbaycan, türk, ingilis, rus və s. dillərdə istənilən kitabı səsləndirmək olar. Maşın kitabı səsləndirməklə eyni vaxtda səslənməni CD diskə yazmaq imkanına malikdir. "Kitab həvəskarı - kompakt" oxu maşını böyük yaddaşa malikdir. Quraşdırılmış sərt disk çoxlu sayda səhifəni yadda saxlamağa malikdir ki, onları da yenidən tapıb oxumaq çox asandır.

Mərkəzdə əqli cəhətdən zəiflər üçün intellektual oyunlar otağı yaradılmışdır. Buradakı kompyuterlərə zehni inkişaf etdirən oyunlar quraşdırılmışdır.

Mərkəzin kitabxanasında korlar üçün 1000-ə yaxın Brayl əlifbası ilə nəşr olunmuş kitab və həmçinin zəif görən insanlar üçün böyük şriftlə nəşr olunmuş kitablar vardır. Mərkəzdə yaradılan audiostudiyanın yardımı ilə kitabxana audiokitablarla təmin ediləcəkdir.

İkimərtəbəli mərkəzdə 60 nəfərlik kinozal, 40 nəfərlik iclas zalı yaradılmışdır. Kinozalda lal və karlar üçün subtitrlə olan filmlərin nümayişi nəzərdə tutulmuşdur. Əlil arabası ilə buraya gələn əlillər heç bir kömək olmadan binaya daxil ola və içəridə maneəsiz hərəkət edə biləcəklər. Ümumi sahəsi 860 kvadratmetr olan binanın həyətində yaşıllaşdırma işləri aparılmış, istirahət guşələri salınmışdır. Mərkəzinin xidmətindən Naxçıvan şəhəri daxil olmaqla muxtar respublikanın 7 rayonunda yaşayan məhdud fiziki imkanlı insanlar istifadə edə biləcəklər [7].

Qeyd etmək lazımdır ki, Heydər Əliyev Fondu Azərbaycan Respublikası Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi və BMT-nin İnkişaf Proqramı ilə birgə Gəncə şəhərində də müvafiq mərkəz yaratmışdır. Gəncə şəhərində yaradılan Regional İnformasiya Mərkəzinin imkanlarından Ağstafa, Daşkəsən, Qazax, Gədəbəy, Goranboy, Samux, Tovuz, Göygöl, Şəmkir, Naftalan rayonlarından olan 60 970 fiziki qüsuru olan insan istifadə edir.

Fond tərəfindən həyata keçirilən bu xoşməramlı aksiya, fiziki qüsuru olan insanların cəmiyyətin həyatında aktiv iştirak etməsini, onların informasiya kommunikasiyaları vasitəsilə məlumat əldə etmək və biliklərini artırmaq imkanlarının genişləndirilməsini, ümumilikdə bu insanların yaşayış tərzinin yaxşılaşdırılmasını və onların işsizlik probleminin aradan qaldırılmasını təmin etməyə yönəldilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. BMT-nin inkişaf proqramı ilə H. Əliyev fondu arasında saziş imzalanmışdır // Xalq qəzeti, 2005, 10 dekabr.
2. Əliyeva İ. Azərbaycan savadlılığın dəstəklənməsi təşəbbüslərinə fəal şəkildə qoşulur // Azərbaycan, 23 may, 2008-ci il.
3. Əliyeva Y. Birinci Ledi Azərbaycan qadınının ən parlaq keyfiyyətlərinin ümumiləşdirilmiş obrazıdır // Səs qəzeti, 2008, 26 avqust.
4. Heydər Əliyev Fondunun hazırladığı “Azərbaycan” İnternet Portalının təqdimat mərasimi keçirilmişdir: [Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmişdir: Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı] /İ.Əliyev //Azərbaycan; Xalq qəzeti: 2005, 23 iyul, s.1
5. www.nicts.az
6. www.mincom.gov.az
7. www.heydar-aliyev-foundation.org
8. Kərimov Q. Mənəvi-ntellektual yüksəliş xidmət edən missiya // Azərbaycan, 23 avqust, 2008-ci il, №187 s. 4
9. Respublika qəzeti // 2007, 15 mart

ВАГИФ ГАСАНОВ*диссертант НАН Азербайджана***РОЛЬ ФОНДА ГЕЙДАР АЛИЕВА В РАЗВИТИИ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИИ**

В статье рассматривается деятельность фонда Гейдар Алиева в сфере науки. Высказывается мысль о том что, деятельность фонда связана с идеями азербайджанизма, тюркизма, патриотизма и государственности. Одна из направлений предполагает развитию страны в научной технологической сфере, второе направление должно обеспечить устранение проблем страны с использованием научного потенциала.

VAQIF HASANOV*AMEA-nin dissertanti***THE ROLE OF HEYDAR ALIYEV FOUNDATION IN THE DEVELOPING OF SCIENCE AND TECHNOLOGY**

It is investigated to be two main principles of activity realized in the scientific sphere by Heydar Aliyev Foundation in the article. The author shows that one of the two main principles is connected to statehood, promotion of religious tolerance, support to the civil society building processes and preservation of cherished national values given the ongoing globalization processes, the second is to determine abolishing the problems which our country met face to face.

*Rəyçilər: t.e.d.F.F.İbrahimli, t.e.d.R.C.Süleymanov**BDU-nin Mənbəşünaslıq, tarixşünaslıq və metodika kafedrasının 2 aprel 2013-cü il tarixli qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol №6).*